

KSZTAŁTOWANIE JAKOŚCI PRODUKTU TURYSTYKI DZIECI I MŁODZIEŻY JAKO CZYNNIK OŻYWIENIA GOSPODARCZEGO OBSZARU

Zbigniew Głabiński

Uniwersytet Szczeciński

Streszczenie. Jakość produktu turystycznego jest czynnikiem determinującym wzrost liczby turystów przyjeżdżających do danego regionu. Szczególnym rodzajem produktu turystycznego o złożonej strukturze jest turystyka dzieci i młodzieży. Ze względu na swój charakter oraz jej masowość turystyka dzieci i młodzieży może stać się czynnikiem wpływającym na aktywizację turystyczną obszarów dotychczas budzących mniejsze zainteresowanie odwiedzających. Ponadto, realizując założenia zrównoważonej turystyki, może przyczyniać się do wzrostu świadomości uczestników ruchu turystycznego oraz mieszkańców obszarów recepcyjnych. W artykule zawarto wyniki niektórych badań prowadzonych przez autora nad turystyką dzieci i młodzieży na terenie województwa zachodniopomorskiego.

Słowa kluczowe: turystyka dzieci i młodzieży, produkt turystyczny, jakość produktu, kształtowanie jakości

WSTĘP

Kwestia czynników kształtujących jakość usług turystycznych jest dość szeroko omawiana w literaturze [Kachniewska 2002; Kachniewska, Kowalczyk, Srebro 2008; Panasiuk i in. 2008]. Wynika to z wagi tego problemu w funkcjonowaniu rynku turystycznego w Polsce i na świecie. Jednym z głównych celów polityki turystycznej państwa jest kształtowanie jakości usług turystycznych. Przejawia się to przede wszystkim we wdrażaniu różnego rodzaju regulacji prawnych. Poza działaniami o charakterze normatywnym, państwo przez organy administracji rządowej i samorządowej stara się monitorować jakość usług turystycznych. Mimo tych działań proces poprawy jakości w realiach polskiego rynku turystycznego odbywa się dość powoli.

Z obserwacji autora, jako wieloletniego przedsiębiorcy turystycznego, działacza samorządu branżowego, doradcy różnych organów administracji, wynika, że większość

tych działań i analiz badawczych prowadzona jest na poziomie znacznej ogólności. Pojedyncza usługa turystyczna jest swoistego rodzaju fenomenem, który jest zależny od bardzo wielu czynników, w tym od udziału samego klienta. Powoduje to, że w konkretnych warunkach tworzenia produktu turystycznego na poziomie lokalnym działania na rzecz wzrostu jakości są bardzo utrudnione.

Dla wielu regionów w Polsce (Wybrzeże, Małopolska, Dolny Śląsk) turystyka dzieci i młodzieży z racji jej masowości może być ważnym elementem ożywienia gospodarczego. Problem ten jednak nie znajduje odpowiedniego zainteresowania u władz regionalnych ani wśród badaczy zjawisk turystycznych.

Celem niniejszego artykułu jest identyfikacja tego segmentu rynku turystycznego, którym jest turystyka dzieci i młodzieży, ze szczególnym uwzględnieniem potrzeby kształtowania jakości produktu turystycznego dla niedocenianego, ale ważnego konsumenta, jakim jest młody turysta.

RUCH TURYSTYCZNY DZIECI I MŁODZIEŻY W WOJEWÓDZTWIE ZACHODNIOPOMORSKIM

Badania dotyczące ruchu turystycznego dzieci i młodzieży prowadzone od 2003 r. na terenie województwa zachodniopomorskiego pozwalają na stwierdzenie, że stanowi on znaczącą część całości ruchu turystycznego w regionie [Głabiński 2008]. Ruch turystyczny dzieci i młodzieży związany jest z dwoma podstawowymi formami aktywności turystycznej uczniów. Jeden rodzaj wynika z realizacji programu nauczania w czasie trwania roku szkolnego poza terenem szkoły i są to (zgodnie z Rozporządzeniem MENiS z dnia 8 listopada 2001 r.):

- wycieczki przedmiotowe,
- wycieczki krajoznawcze,
- imprezy krajoznawczo-turystyczne,
- imprezy turystyki kwalifikowanej,
- „zielone szkoły”.

W latach 2003–2007 prowadzono w tym zakresie badania ankietowe wśród szkół województwa zachodniopomorskiego. Wyniki dotyczyły tylko 25% wszystkich szkół z terenu całego województwa, ale liczby uczniów uczestniczących w różnego rodzaju formach wyjazdów turystycznych i tak były znaczące (tab. 1). Należy zauważyć, że dane zawarte w tabeli 1 dotyczą tylko uczniów z terenu województwa zachodniopomorskiego,

Tabela 1. Liczba uczniów uczestniczących w wyjazdach realizowanych przez szkoły w czasie trwania roku szkolnego

Table 1. Number of participants of the trips organized by schools during the school year

Rok szkolny	Województwo zachodniopomorskie
2003/2004	46 806
2004/2005	46 277
2005/2006	42 799

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.
Source: Author's research.

a przecież wiadomo, że region ten jest popularnym celem wycieczek i „zielonych szkół” dla uczniów z innych województw.

Drugi rodzaj wyjazdów turystycznych dzieci i młodzieży wiąże się z okresem wakacji szkolnych. Zgodnie z powszechnie przyjętą terminologią, imprezy te nazywane są koloniami i obozami. Obowiązujące do 1.03.2010 r. przepisy [Rozporządzenie MENiS z dnia 21 stycznia 1997 r.] nakładały na każdego organizatora obowiązek zarejestrowania tego typu formy wyjazdu dzieci i młodzieży w kuratorium oświaty właściwym ze względu na miejsce pobytu. W związku z tym wykorzystano dane zgromadzone przez Kuratorium Oświaty w Szczecinie do określenia wielkości przyjazdowego ruchu turystycznego na teren województwa zachodniopomorskiego (tab. 2).

Tabela 2. Liczba uczestników kolonii i obozów przyjeżdżających na teren województwa zachodniopomorskiego wg województw

Table 2. Number of participants of summer camps, arriving in the area of West Pomeranian Voivodeship, according to voivodeships

Województwo	2008	2009	2008 (%)	2009 (%)
Dolnośląskie	17 756	18 788	11,87	12,6
Kujawsko-pomorskie	6 372	6 002	4,26	4,03
Lubelskie	3 388	2 773	2,27	1,86
Lubuskie	6 978	6 521	4,67	4,37
Łódzkie	12 067	10 958	8,07	7,35
Małopolskie	11 009	10 420	7,36	6,99
Mazowieckie	19 964	16 968	13,35	11,38
Opolskie	3 345	2 780	2,24	1,86
Podkarpackie	3 554	3 399	2,38	2,28
Podlaskie	594	653	0,4	0,44
Pomorskie	2 306	1 383	1,54	0,93
Śląskie	17 318	19 177	11,58	12,86
Świętokrzyskie	3 099	2 885	2,07	1,94
Warmińsko-mazurskie	1 590	1 581	1,06	1,06
Wielkopolskie	13 587	14 622	9,08	9,81
Zachodniopomorskie	26 607	30 165	17,79	20,23
Zagranica	38	0	0,03	0
Razem	149 572	149 075	100	100

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Kuratorium Oświaty w Szczecinie.

Source: Author's research.

Liczba prawie 150 000 dzieci i młodzieży przyjeżdżających na teren województwa zachodniopomorskiego w czasie wakacji letnich 2008 i 2009 w porównaniu z danymi publikowanymi przez Instytut Turystyki (www.intur.com.pl) wskazuje, że stanowią one około 10% wszystkich podróży turystów krajowych do tego regionu w ciągu całego roku. Należy zauważyć, że ta liczba jest zdecydowanie zaniżona, gdyż wyjazdy rejestrowane w kuratorium dotyczą tylko okresu wakacyjnego.

Próba ekstrapolacji zebranych danych, zarówno pod względem przestrzennym, jak i czasowym, dotyczących wielkości ruchu turystycznego dzieci i młodzieży byłaby obarczona zapewne trudnym do określenia błędem. Zaprezentowane liczby potwierdzają jednak, że przyjazdy dzieci i młodzieży znacząco wpływają na wielkość ruchu turystycznego na terenie Pomorza Zachodniego. Odrębnym zagadnieniem jest określenie wielkości przychodów generowanych przez młodych turystów w skali regionalnej gospodarki turystycznej. Jednakże już tylko liczba uczestników świadczy, że ten wpływ jest zapewne znaczący.

CZYNNIKI WPLYWAJĄCE NA JAKOŚĆ PRODUKTU TURYSTYCZNEGO DZIECI I MŁODZIEŻY – STUDIUM PRZYPADKU

Kształtowanie jakości w turystyce dzieci i młodzieży ma szczególne znaczenie. Nie wynika ono tylko z konieczności świadczenia wysokiej jakości usług strictly turystycznych (nocleg, wyżywienie, transport), ale również z roli społecznej, jaką przypisuje się temu segmentowi rynku turystycznego. Zdaniem wielu autorów [m.in. Denek 2009; Gaworecki 2007; Przeclawski 2004], turystyka dzieci i młodzieży ma wielkie znaczenie wychowawcze i edukacyjne. W związku z tym liczba czynników wpływających na jakość produktu turystyki dziecięcej jest zdecydowanie większa niż w przypadku turystyki ludzi dorosłych, ponieważ są to produkty szczególnie złożone.

Wieloletnie doświadczenie autora w kreowaniu i realizowaniu produktów turystycznych dla dzieci i młodzieży (ponad 100 000 dzieci i młodzieży w latach 1991–2010) wskazuje, że osiągnięcie sukcesu jest w tym zakresie trudne, ale dzięki zrealizowaniu wielu założeń możliwe. Przykładem tego typu produktu może być impreza organizowana pod nazwą „Kolorowe wakacje”. Założenia tego produktu turystycznego są następujące:

- kolonia dla młodszych dzieci w wieku 7–11 lat,
- obiekt położony w odległości nie większej niż 150 km od miejsca zamieszkania uczestników (umożliwienie odwiedzin przez rodziców),
- wysoki standard techniczny obiektu, ale rozumiany w sposób szczególny, dostosowany do potrzeb dzieci.
- czas trwania 10–12 dni (aby rozstanie z rodzicami, z którymi dzieci najbardziej się identyfikują, nie trwało zbyt długo),
- wysoki profesjonalizm kadry opiekuńczo-wychowawczej, w tym w sposób szczególny kierownika kolonii,
- bogaty program krajoznawczy, rekreacyjny i brak czasu wolnego bez zajęć programowych.

Obiekt musi posiadać bogate zaplecze rekreacyjne (boisko, plac zabaw, miejsce na ognisko, zadaszone miejsce do pracy na powietrzu, duża sala ze sprzętem nagłaśniającym na imprezy kolonijne lub pracę podczas niesprzyjających warunków atmosferycznych, miejsce przeznaczone na prezentację prac dzieci, bliskość kąpieliska naturalnego lub sztucznego). Na miejscu powinna być także stołówka.

Ośrodek powinien mieć maksymalnie 50 miejsc noclegowych, aby grupa mogła zająć cały obiekt, a ponadto umożliwia to sprawny transport autokarem i podział uczestników na grupy wychowawcze. Wykluczone jest zakwaterowanie osób postronnych w obiekcie.

Ich obecność mogłaby zakłócać realizację programu imprezy. Pokoje dla uczestników powinny być 2–4-osobowe z łazienkami. Pokoje powinny być wyposażone w szafy, nocne szafki, lampkę nocną (dzieci czasami boją się zasypiać w ciemności), stolik z krzesłami, pojedyncze łóżka (nie mogą być piętrowe ze względu na bezpieczeństwo).

Zgodnie z Rozporządzeniem MENiS, liczba uczestników pozostających pod opieką jednego wychowawcy w placówce wypoczynku w przypadku dzieci do 10. roku życia nie może przekraczać 15 osób. W przypadku „Kolorowych wakacji”, gdzie wiek dzieci to 7–11 lat na jednego wychowawcę przypada 10–11 podopiecznych.

Ważne jest stworzenie poczucia zaufania do wychowawcy, ale przede wszystkim zaspokojenie potrzeby bezpieczeństwa. Zgodnie z poglądami Masłowa [2006], jest to podstawowa potrzeba tuż po potrzebach fizjologicznych, które przyjmuje on za punkt wyjścia w teorii motywacji. „Popędy czy potrzeby fizjologiczne należy uważać bardziej za niezwykle niż typowe, ponieważ można je wyodrębnić oraz wykazać ich lokalizację somatyczną. Innymi słowy, są one względnie niezależne od siebie, od innych motywów i od organizmu jako całości” [Maslow 2006]. Zaspokojenie potrzeby snu, głodu i pragnienia łatwo osiągnąć, zapewniając dzieciom odpowiednie warunki socjalno-bytowe, ale po ich zaspokojeniu pojawiają się nowe potrzeby sklasyfikowane jako „potrzeby bezpieczeństwa” (pewności, stabilności, oparcia, opieki, wolności od strachu, lęku i chaosu, struktury, porządku, prawa i granic, silnego opiekuna itd.).

W poszukiwaniu bezpieczeństwa i stabilności powszechna jest skłonność ludzi do przedkładania rzeczy znajomych nad obce. W wypadku wyjazdu dzieci na kolonię wszystko, co je otacza, zmienia się na nowe. Zmieniają miejsce pobytu, zamieszkania, wchodzi w nową grupę rówieśniczą, a tym, co najbardziej przeżywają, jest rozstanie z rodzicami. W związku z tym bardzo ważną rolę spełniają wychowawcy kolonijni. To oni, w dużej mierze, stwarzają przyjazną atmosferę w powierzonej im grupie. Powinni wszystkich uczestników wypoczynku obdarzać jednakową życzliwością i zrozumieniem. Dbają o poprawne relacje między dziećmi i są bezstronni w sytuacjach konfliktowych. Umiejętnie stosują system kar i nagród. Szczególną troską otaczają dzieci niepełnosprawne, jak również dzieci ze środowisk zagrożonych wychowawczo.

Z tego powodu kadra pedagogiczna, która jest dobierana na „Kolorowe wakacje”, to osoby z dużym doświadczeniem w pracy z dziećmi, posiadające odpowiednie predyspozycje i umiejętności wykorzystywane podczas trwania turnusu (śpiew, gra na gitarze, uzdolnienia plastyczno-techniczne, zmysł artystyczny, twórcze myślenie, prowadzenie interesujących gier, zabaw i quizów, elastyczność w działaniu, chęć zabawy, miła aparycja itp.).

Wychowawca pełni także rolę animatora turystyki dzieci i młodzieży. To on inicjuje postawy prorekreacyjne, propaguje aktywny styl życia i organizuje zajęcia i imprezy czasu wolnego. Organizuje zajęcia i imprezy, przygotowuje narzędzia i materiały. Tworzy program zajęć i jest w bezpośrednim kontakcie z uczestnikami. Jest dla nich partnerem, udziela pomocy, inspirować, zachęca. Proponowane zajęcia organizuje w sposób społecznie akceptowany [Đuricek, Obodyński 2006]. Zatem dobry animator powinien:

- być wrażliwym uczuciowo i emocjonalnie;
- posiadać umiejętność emocjonalnego angażowania się;
- być kreatywnym w stosowaniu różnych rozwiązań;
- inicjować gotowość do nawiązywania kontaktów;

- przejawiać dużą tolerancję w działaniu z ludźmi;
- mieć poczucie humoru;
- wykazywać się dużą kulturą osobistą i grzecznością;
- mieć zdolność motywowania ludzi do działań.

Animator pracuje, aby pozostali mogli się bawić i nie powinno to stwarzać wrażenia ciężkiej pracy. Wychowawca sam jest zaangażowany w te działania, w które chce zaangażować uczestników.

Kolejne w hierarchii to potrzeby miłości i przynależności. Ich zaspokojenie daje poczucie więzi grupowej zarówno w rozumieniu całej kolonii, jak i poszczególnych grup wychowawczych. Chcąc zwiększyć poczucie przynależności uczestników kolonii do grup wychowawczych, otrzymują oni zadanie, na samym początku trwania turnusu, wymyślenia dla grupy nazwy, hymnu, herbu, z którymi będą się identyfikować podczas całego pobytu. Następuje uroczysta prezentacja wszystkich grup przed sobą, jako publicznością, co pozwala lepiej się poznać, ale jednocześnie ugruntować wyższy poziom identyfikacji z własną grupą.

Następna z potrzeb to potrzeba szacunku, której cechy można podzielić na dwie podgrupy. „Do pierwszej z nich należy pragnienie mocy, osiągnięć, kompetencji, mistrzostwa i fachowości, pewności siebie w konfrontacji ze światem oraz niezależności i wolności. Druga podgrupa obejmuje to, co możemy nazwać pragnieniem dobrej opinii czy prestiżu (definiując je, jako poważanie czy szacunek ze strony innych), statusu, sławy i chwały, dominacji, uznania, zainteresowania, znaczenia, godności czy doceniania” [Maslow 2004].

Wielorakość zajęć proponowanych i prowadzonych w trakcie „Kolorowych wakacji” zapewnia odkrywanie i rozwijanie różnorodnych talentów. Ważne jest też wykorzystanie łatwo dostępnych w terenie naturalnych przedmiotów (muszelki, kamienie, szyszki, mech, piasek, gałęzie, glina, itp.), różnych materiałów (makaron, słomki, papierowe talerze, balony itp.), a nawet odpadów (kartonowe pudła, pojemniki po jogurtach, plastikowe butelki, rolki po papierze toaletowym itp.) oraz przeróżnych, poza zazwyczaj proponowanymi dzieciom, materiałów piśmienniczych i malarskich (kalki, tusze, duże powierzchnie malarskie, kleje do drewna itp.)

Zajęcia w terenie związane z poznaniem jego walorów turystycznych o charakterze przyrodniczym i kulturowym oraz spotkaniami z pracownikami nadleśnictwa i warsztatami w ośrodkach edukacji przyrodniczej, ekologicznej, leśnej zazwyczaj łączą się z zajęciami plastyczno-technicznymi (malowanie, rysowanie, klejenie, lepienie, formy przestrzenne).

Rozwijane też są sprawność i kondycja fizyczna uczestników kolonii przez różnorodne gry i zabawy. Wykorzystywane są metody aktywne, a także scenariusze proponowane w pedagogice zabawy przez Polskie Stowarzyszenie Pedagogów i Animatorów „Klanza”. Tak duża różnorodność oferowanych zajęć pozwala dzieciom znaleźć takie, w których czują się dobrze lub odkrywają je na nowo i inaczej postrzegają. Dodatkowo, tak ściśle wypełniony czas w trakcie wyjazdu nie pozwala tęsknić uczestnikom, którzy często pierwszy raz opuszczają dom rodzinny.

Wszelka aktywność twórcza uczestników oraz tematyka zabaw i zajęć podporządkowana jest pięciu kolorom (czerwony, niebieski, żółty, zielony i biały). Dla każdego z uczestników przygotowywane są kolorowe rekwizyty (w zależności od turnusu: chusty,

koszulki, czapeczki itp.). Rekwizyty te wyróżniają kolonistów na tle otoczenia, pozwalają na identyfikację z grupą, a jednocześnie stają się pamiątką z wyjazdu.

Niezmiernie istotne jest wprowadzanie elementów zdrowej rywalizacji wśród uczestników. Pobudza ona i motywuje do działania oraz jest niezmiernie lubiana przez dzieci młodsze. Wychowawcy-animatory zwracają szczególną uwagę na dzieci, które nie mają sukcesów w jakiejś dziedzinie i starają się rekompensować im to innymi działaniami, w których odniosą sukces. Ważne jest również, aby nie oceniać wytworów i prac uczestników. Należy je wyeksponować i pokazać innym, ale ocenianie twórczości nie powinno mieć miejsca. Każda praca jest indywidualnym wyobrażeniem dziecka lub jego sposobem przetworzenia widzianej rzeczywistości, a więc nie podlega ocenie.

„Jeżeli wszystkie potrzeby są zaspokojone, to jeszcze możemy często (jeśli nie zawsze) oczekiwać, że wkrótce pojawi się nowe niezadowolenie i niepokój, o ile dana jednostka nie robi tego, do czego szczególnie się nadaje. Muzycy muszą się zajmować muzyką, malarze muszą malować, poeci muszą pisać, jeśli ostatecznie mają być ze sobą w zgodzie. Ludzie muszą być tym, kim mogą być. Muszą być wierni swojej naturze. Potrzebę tę możemy nazwać samorealizacją” [Maslow 2004]. To najtrudniejsza potrzeba do zaspokojenia, gdyż organizując pobyt dla grupy dzieci nie jest możliwe zapewnienie im wszystkich indywidualnych zajęć do których posiadają szczególne predyspozycje. Uczestnicy mają za to możliwość podczas rozlicznych zajęć, odkrywania tego, w czym czują się najlepiej. Mogą odnajdywać swoje zainteresowania i je rozwijać. Do samorealizacji można zaliczyć także potrzebę zdobywania wiedzy oraz możliwość odbioru doznań estetycznych. Obcowanie ze środowiskiem przyrodniczym i kulturowym wpływa na pozytywne odczucia i przeżycia estetyczne uczestników. W tym zakresie program kolonii zapewnia kolonistom wręcz ciągłą możliwość rozwoju osobistego.

„Kolorowe wakacje” organizowane od 2003 r. były zlokalizowane w różnych częściach województwa zachodniopomorskiego i lubuskiego (Borne-Sulinowo, Glisno k. Lubniewic, Wąsosz na Pojezierzu Drawskim), a głównym czynnikiem lokalizacji były w pierwszej kolejności walory krajoznawcze obszaru otaczającego miejsce lokalizacji kolonii [Głąbiński 2008]. Jednym z czynników lokalizacji była także unikatowość miejsca i niska koncentracja ruchu turystycznego. Wskaźnikiem jakości tej imprezy może być powtarzalność uczestnictwa. Odsetek uczestników, którzy uczestniczyli minimum 2 razy z rzędu w „Kolorowych wakacjach” wyniósł w latach 2003–2009 aż 68%. Ponadto osoby, które ze względu na wiek nie mogły już uczestniczyć w tej kolonii, korzystały z innych imprez dla dzieci oferowanych przez organizatora i stały się „advokatami” firmy, zgodnie z koncepcją „drabiny lojalności nabywcy” [Kachniewska 2002].

Zaprezentowany przykład, choć ma charakter jednostkowy, wskazuje, że jakość imprezy turystycznej dla dzieci i młodzieży nie wykazuje ścisłego związku z jej lokalizacją. Może jednak stanowić pewien punkt wyjścia do analizy przestrzennej ruchu turystycznego dzieci i młodzieży w czasie wakacji letnich na terenie województwa zachodniopomorskiego (tab. 3).

Analiza danych zawartych w tabeli 3 pozwala na stwierdzenie, że wakacyjny ruch dzieci i młodzieży w zdecydowanej mierze koncentruje się w powiatach nadmorskich (gryficki, kamieński, kołobrzski, koszaliński i sławieński), do których przyjeżdża ponad 72% wszystkich uczestników kolonii i obozów. Czynnikiem, który powoduje tak dużą koncentrację wyjazdów na te tereny są walory wypoczynkowe oraz istniejąca infra-

Tabela 3. Liczba uczestników kolonii i obozów na terenie województwa zachodniopomorskiego przyjeżdżających do poszczególnych powiatów

Table 3. Number of participants of summer camps in the area of West Pomeranian Voivodeship arriving from particular districts

Powiat	2008	2009	2008 (%)	2009 (%)
Białogardzki	96	65	0,06	0,04
Choszczeński	764	877	0,51	0,59
Drawski	4 395	4417	2,94	2,96
Goleniowski	1 003	993	0,67	0,67
Gryficki	33 920	34812	22,68	23,35
Gryfiński	658	831	0,44	0,56
Kamieński	16 615	15791	11,11	10,59
Kołobrzeski	25 295	27213	16,91	18,25
Koszaliński	15 866	14304	10,61	9,6
Łobeski	20	88	0,01	0,06
Myśliborski	761	953	0,51	0,64
Policki	988	1085	0,66	0,73
Pyrzycki	175	0	0,12	0
Sławieński	33 165	31124	22,17	20,88
Stargardzki	231	425	0,15	0,29
Szczecinecki	3 553	3760	2,38	2,52
Szczeciński	3 723	4010	2,49	2,69
Świdwiński	481	526	0,32	0,35
Świnoujski	3 592	3942	2,4	2,64
Wałecki	2 819	3099	1,88	2,08
Więcej niż 1 powiat	1 452	760	0,97	0,51
Razem	149 572	149075	100	100

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Kuratorium Oświaty w Szczecinie.

Source: Author's research.

struktura turystyczna, głównie baza noclegowa. Zjawisko to z punktu widzenia wpływu gospodarki turystycznej na równomierny rozwój społeczno-ekonomiczny regionu jest bardzo niekorzystne. Ponadto zdaniem Schwichtenberga (2006) występuje dramatyczne przekroczenie chłonności naturalnej i pojemności turystycznej terenów nadmorskich w czasie sezonu letniego. Wskazuje on także, że potencjał turystyczny znaczącej części Pomorza Zachodniego leżący poza strefą nadmorską jest słabo wykorzystany. Poza tym systematyczne przekraczanie wskaźników chłonności i pojemności prowadzi do obniżania poziomu usług turystycznych.

WNIOSKI

Analiza zaprezentowanego materiału pozwala na stwierdzenie, że ruch turystyczny dzieci i młodzieży na terenie województwa zachodniopomorskiego stanowi znaczącą część całego wolumenu przyjazdów do tego regionu. Występuje on w ciągu całego

roku, ale jego największe natężenie występuje w czasie wakacji letnich. Nawet pobieżna analiza danych dotyczących zróżnicowania przestrzennego podróży wakacyjnych dzieci i młodzieży wskazuje na jego nadmierną koncentrację na terenach nadmorskich. W związku z tym należy podjąć działania na rzecz dekoncentracji wakacyjnego ruchu turystycznego, w tym przyjazdów dzieci i młodzieży. Z punktu widzenia ożywienia gospodarczego pozostałej części województwa zachodniopomorskiego działania na rzecz zwiększenia udziału tych terenów w wakacyjnych podróżach młodych turystów mają duże znaczenie oraz są możliwe przy nawet niewielkich nakładach na infrastrukturę i promocję. Jak wynika z analizy studium powyższego przypadku, czynnikiem decydującym o jakości produktu turystycznego dla dzieci i młodzieży jest odpowiednio dobrana kadra oraz pomysł na jego realizację. Walory środowiska przyrodniczego i kulturowego danego obszaru o charakterze wypoczynkowym, krajoznawczym czy specjalistycznym są tylko tłem dla stworzenia produktu turystyki dziecięcej wysokiej jakości.

W tej sytuacji najważniejszym czynnikiem szybkiej aktywizacji atrakcyjnych turystycznie obszarów Pomorza Zachodniego w zakresie rozwoju produktów turystyki dzieci i młodzieży może być odpowiednio przygotowana kadra oraz wykreowanie nowych produktów turystycznych z wykorzystaniem istniejącego potencjału. W tym celu instytucje odpowiedzialne za realizację celów regionalnej polityki turystycznej (Urząd Marszałkowski, samorządy terytorialne, Zachodniopomorska Regionalna Organizacja Turystyczna) powinny konsekwentnie wdrażać zapisy „Strategii rozwoju turystyki w województwie zachodniopomorskim do 2015 roku” dotyczące rozwoju turystyki dzieci i młodzieży. Ponadto, należy podjąć działania polegające na wprowadzeniu zmian do programów studiów przygotowujących kandydatów do pracy w gospodarce turystycznej, które umożliwią im w przyszłości wykorzystanie istniejącego potencjału do kreowania nowych produktów turystycznych dla dzieci i młodzieży.

PIŚMIENNICTWO

- Denek K., 2009. Edukacja pozalekcyjna i pozaszkolna. WSPiA, Poznań.
- Đuricěk M., Obodyński K., 2006. Syntetyczne podstawy rekreacji i turystyki. Wyd. Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów.
- Głąbiński Z., 2008. Szkolny ruch turystyczno-krajoznawczy jako czynnik kształtowania tożsamości regionalnej na przykładzie województwa zachodniopomorskiego. Forum Turystyki Regionów, Szczecin.
- Kachniewska M., 2002. Jak odnieść sukces w turystyce? Kultura jakości. Eurosystem, Warszawa.
- Kachniewska M., Kowalczyk J., Srebro B., 2008. Kodeks dobrej praktyki zarządzania w usługach turystycznych. MSiT, Warszawa.
- Maslow A., 2006. Motywacja i osobowość. Wyd. Naukowe PWN, Warszawa.
- Panasiuk A., 2008. Gospodarka turystyczna, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa.
- Przeclawski K., 2004. Człowiek a turystyka. Zarys socjologii turystyki. Albis, Kraków.
- Szwichtenberg A., 2006. Gospodarka turystyczna polskiego wybrzeża, Wyd. Uczelniane Politechniki Koszalińskiej, Koszalin.

DETERMINING THE QUALITY OF A TOURIST PRODUCT OF CHILDREN AND THE YOUTH, AS A FACTOR OF AN ECONOMIC REVIVAL IN THE AREA

Abstract. The quality of a tourist product makes a factor which determines an increase in a number of tourists arriving to a particular region. A peculiar type of a tourist product with a complex structure is the product of children and the youth tourism. Due to its character and its mass quantity, tourism concerning children and the youth may become the factor influencing tourist stimulation in regions which haven't attracted much attention of visitors so far. Moreover, accomplishing the principles of sustainable tourism may contribute to the awareness increase among participants of tourist motion as well as inhabitants of the taking in areas. The results of some of the research on tourism of children and the youth in the area of West Pomeranian Voivodeship, carried out by the author, have been included in the article.

Key words: tourism of children and youth, a tourist product, the quality of a product, determining the quality

Zaakceptowano do druku – Accepted for print 08.10.2010